

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

כי תצא - תשנ"ז - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : כי תצא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ז.

עירוב תבשילין

שלום לנמצאים ולמאזינים.

זעקה ותשובה, מסירה מעל ישראל את הצרות.

לצערנו הרב, בשמועות האחרונים אנתנו רואים שיש אצלנו הסתר פנים, אם זה בתאונות דרכים, אם זה בתאונות בצבא, מחבלים, או מצבים קשים. דבר זה שארע עם החיילים הוא ממש ארבע מיתות, סקילה שרפה הרג וחקק. וכמה נשארו פצועים ונכים. הרמב"ם כותב (הלכות תעניות פרק א הלכה א' ב' ג') שצריך לזעוק ולהריע על הפורעניות שבאות לעולם. וז"ל "מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י') 'על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות'. כלומר, כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו.

ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן - ככתוב (ירמיהו ה') 'עונותיכם הטו וגו'', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממהנה העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו) 'והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר, כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי'. ועל כן הבוקר התעוררו כמה רבנים בדבר הזה, וביום חמישי כמעט בסוף השבעה, יקראו לפני תפלת מנחה בכל בתי הכנסת בארץ ובגולה כמה פרקי תהלים תפלות ותחנונים, והקב"ה יסר מעלינו את כל הצרות האלה, ולא ישמע יותר לא שוד ולא שבר בערינו ותמיד נשמע ונתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות.

סלו סלו המסלה סקלו מאבן.

כתוב בנביא (ישעיהו סב, י) 'עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על העמים'. פרשו המפרשים שהכונה היא לחדש אלול שהוא מסילה, שבו סוללים את המסילה, את הדרך ואת הכביש המובילים לימים הנוראים, ראש השנה ויום כיפור. החדש הזה הוא הכנה שמכינים את עצמנו ואת דרכינו, משפרים את מעשינו כדי להגיע לראש השנה. 'סקלו מאבן' - כתוב (יחזקאל לו, כו) 'ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן מקרבכם והסרת את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר'. אומרים המפרשים שסילוק של לב האבן הוא נעשה על ידי תפילות ותחנונים, ועיקר העיקרים שדבר זה נעשה על ידי מחשבה וחשבון נפש.

אין כפרה אלא בתשובה.

כתוב בירושלמי (מסכת מכות פרק ב דף לא עמוד ד) "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו - אמרה להם (משלי יג כא) 'חטאים תרדף רעהי'. כלומר, ששאלו את החכמה מה עושים לאדם שחוטא, ואמרה להם שנפש שעשתה עוונות תמות. "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה תורה יביא קרבן ויתכפר. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה להן (יחזקאל יח, ד) 'הנפש העושה חטאת היא תמות'. שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו היינו דכתיב (תהלים כה, ח') 'על כן יורה חטאים בדרך' - יורה לחטאים דרך לעשות תשובה. כלומר, שהחכמה והתורה והנביאים אומרים לחוטאים שימותו או שיביאו קרבן, אבל הקב"ה אומר שעל ידי תשובה מתכפר להם. וצריך להבין, האם הקב"ה אומר שרק על ידי תשובה מתכפר לו, בלי תעניות ובלי צדקה, בלי יסורים ובלי קרבן, והרי

זו"ל אומרים שכשאדם מביא קרבן של חטאות ואשמות חייב להתודות. ורש"י אומר שמסתמא כשהביא חטאות ואשמות הרבה בתשובה וחזר בתשובה, שאם לא כן לא היה מביא את הקרבן. גם המשנה אומרת שאין חטאות ואשמות מכפרות אלא בתשובה. ועוד קשה מהשאלה ששאל רבי מתיא בן חרש ברומי, וז"ל הגמרא (יומא פו, ע"א): "שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש? אמר, שלשה הן - תשובה עם כל אחד ואחד. עבר על עשה ושב - אינו זו משם עד שמחלין לו, שנאמר (ירמיהו ג, י"ד כ"ב) 'שובו בנים שובבים'. עבר על לא תעשה ועשה תשובה - תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר, שנאמר (ויקרא טו, ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם'. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה - תשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר (תהלים פט, לג) 'יפקדתי שבט פשעם ובנגעים עונם'. מכאן שגם יסורים ויום הכיפורים לא יעזרו ללא תשובה. ואם כן, איך ענו החכמה והתורה והנביאים שקרבן ויסורים מכפרים, ואיפה התשובה? וגם צריך להבין מה שהקב"ה אמר שרק תשובה מכפרת?

תעניות ופדיון קרבן ומעל הכל תשובה.

יש בשולחן ערוך (אורח חיים שלד סעיף כו ברמ"א) "אבל אסור לחלל שבת כדי להציל (ממון). ואם עבר וחילל צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי, ולא יתה יין ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת י"ח פשיטות לצדקה; ואם ירצה לפדות התענית, יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטות לצדקה". והנה הלכה זאת שכתובה בשולחן ערוך היא לא חסידות או קבלה אלא הלכה גמורה. והובא גם בהלכות נדה (בטור יו"ד סימן קפ"ה). עשה הרמ"א חשבון כמה עולה קרבן ואמר שזהו פדיונו. גם ביכף החיים (של"ד אותיות קל"ד-קנ"ג) מאריך מאוד בעניין התיקונים שצריך לעשות על חילול שבת או מצוות דאורייתא ודרבנן ומתי נחשב לכ"ז ימי תעניות ולמ"י ימי תעניות וכו', ושם (של"ד אות קנ"א) מביא שנהגו לתת לפדיון הקרבן, "מחיר עו בת חי" ימים כמו ששוה בעת ההיא באותו הזמן ובאותו המקום.

ואם לא ימצא בת חי ימים באותו עת אז צריך ליתן ערך עז או טליא הנמצא בעת ההיא, אך יכול ליתן ערך קטנה הנמצא בעת ההיא. וכ"ז לעני אבל לעשיר כל המרבה לתת לצדקה ה"ז משובחי". וכותב גם מספר ח"י בשם האר"י הקדוש ז"ל (שם אות קמ"ג) שצריך לצום תנ"י ימים כמספר ג' שמות הא"י"ה במילואין דידו"י"ן דאלפי"ן דההי"ן העולים תנ"י (תנ"י"ה). ותראה עד כמה חמור חילול שבת שמצריך תנ"י ימים לצום!! ומי שאינו יכול לצום, צריך לתת צדקה. ומעל הכל יש תשובה, שבלי תשובה אין שום כפרה. ולא רק זה, אלא שמביא עוד (שם קמ"ח) בשם כמה אחרונים שאם עשה את העברה כמה וכמה פעמים, צריך לשלם על כל פעם ופעם עיי"ש באורך.

קו"ל צו"ם ממו"ן כמנין קול.

אומרים בפיוט של רבי אמנון 'ותשובה ותפלה וצדקה' מעבירין את רוע הגזרה. ולכאורה רואים שצריך מלבד תשובה גם תפלה וצדקה, וראינו שהקב"ה אומר שמספיק תשובה. ועוד אומר בספר אהלי יעקב, שבמקור המדרש אומר שצדקה ותפלה ותשובה מעבירין את רוע הגזרה. גם מי שרואה ב'למנצח' שעושים בצורת מנורה, שכתוב מסביב צו"ם קו"ל ממו"ן, ומספרם של כל אחד ואחד כמנין קו"ל שזה 136. לומר שגם ממון שזה צדקה, צריך אתו קול. וגם ממון צריך קול. וזהו מה שכתוב (תהלים צב, ז) 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת'. אם אדם לוקח רק את שני הדברים, כלומר צום וצדקה ללא תשובה, זה יוצא במנין בע"ר 272 שהם פעמיים 136, לרמוז שהוא ישאר בער ולא יבין את סוד התשובה. ואם לוקחים את שלושת הדברים יחד, זה כמנין זא"ת 408, לומר שאם שהוא כסיל לא יעשה תשובה כמו שצריך ולא יבין שצריך לעשות תשובה על ידי שלושת הדברים יחד. (וזהו מה שכתוב בעבודת יום הכיפורים של הכהן הגדול, ויקרא פרק טו, ג) 'בזאת יבא אהרן אל הקדש' שאם קיימו את כל הזא"ת שהם שלושת הדברים יחד כמנין זא"ת, אז יש עת רצון וכפרה לעם (ישראל).

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵצֵא - תִשְׁנֶיז - מֵאֵת מֵאֵת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

להמית את כל חכמי בבל. בין הנדונים למיתה היו גם דניאל, חנניה, מישאל ועזריה. המעניין הוא שלהתייעצות בלבד שיפתור לו גם כן את החלום, לא קראו לדניאל, שאין הוא בעיניהם חכם - אבל בגזרת המוות נכלל גם הוא בתוכם. כשבאו לקחת אותו, אמר דניאל על מה ולמה להמית אותנו, וסיפרו לו. אמר, לכו לומר למלך שימתין לפני ביצוע גזר הדין, ואבוא לפניו. קרא לחנניה מישאל ועזריה, התבודדו, ובאו למלך. אמר למלך, הרז מאתו יתברך שמו ויתעלה, שמה תרצה שאפתור לך את החלום, אמר לו הן. אמר לו את החלום ופתר לו אותו.

ד. החלום של נבוכדנצר.

לימים חלם המלך חלום נוסף ונבהל ממנו, "חלם חזית וידחלנני והרהרין על משכבי וחזוי ראשי יבהלנני". אבל הפעם לא קרא לכל חכמיו, אלא קורא ישר לדניאל, שידע וזכר אותו מהחלום הקודם, "אנה ידעת די רוח אלהין קדישין בך וכל רז לא אנס לך חזוי חלמי די חזית ופשרה אמר". סיפר לו את החלום, "וחזוי ראשי על משכבי חזה הוית ואלו אילן בגוא ארעא ורומה שגיא רבה אילנא ותקף ורומה ימטא לשמיא וחזותה לסוף כל ארעא עפיה שפיר ואנבה שגיא ומזון לכלא בה תחתוהי תטלל חיות ברא ובענפוהי ידרון ידרון צפרי שמיא ומנה יתזין כל בשרא". כלומר, שסיפר לו שארה עץ גבוה מאוד שנראה עד סוף כל העולם, והיה יפה במיוחד, וממנו אכלו ונזונו כל העולם, ולצלו חסו כל חיות הארץ, ובענפיו דרו כל צפורי שמים. "ברם עקר שרשוהי בארעא שבקו וכו' כלומר, שנפל האילן אבל שרשיו נשארו במקומם.

ה. פתרון החלום של המלך על ידי דניאל.

מששמע דניאל את החלום התחיל לרעוד, "אדין דניאל די שמה בלטשאצר אשתומם כשעה חדה ורעינהי יבהלנה". משראה המלך שכך הגיב, החל גם הוא לרעוד. אמר לו דניאל "מראי מרי חלמא לשנאיך לשנאיך ופשרה לעריך לעריך", כלומר, שאמר לו דניאל, אל לך להבהל, כי החלום הזה יתקיים על אויביך ושונאיך, כלומר שכבר הקדים לו שהחלום הזה רע מאוד. אמר לו "אילנא די חזית די רבה ותקף ורומה ימטא לשמיא וחזותה לכל ארעא ועפיה שפיר ואנבה שגיא ומזון לכלא בה תחתוהי תדור חיות ברא ובענפוהי ישכנן צפרי שמיא", כלומר, אמר לו שמה שראית את האילן שקומתו עד שמים, ונראה לעיני כל העולם, ומזונו לכל באי עולם - "אנתה אנת הוא מלכא די רבית רבת ותקפת ורבותך רבת ומטת לשמיא ושלטנך לסוף ארעא", כלומר, עץ זה הוא אתה עצמך שמלכותך תקיפה על כל העולם ושלטונך כל כל באי עולם. "ודי חזה מלכא עיר וקדיש נחת מן שמיא ואמר גדו אילנא וחבלוהי ברם עקר שרשוהי בארעא שבקו ובאסור די פרול ונחש בדתאא די ברא ובטל שמיא יצטבע ועם חיות ברא חלקה עד די שבעה עדנין יחלפון עלוהי", כלומר, מה שראית שנפל העץ ושרשיו עדיין בארץ, ולקח שבעה עידינים עד שחזר למקומו. "דנה פשרא מלכא וגזרת עליא עלאה היא די מטת על מראי מרי מלכא, ולך טרדין מן אנשא ועם חיות ברא להוה מדרך ושבא כתורין לך יטעמון ומטל שמיא לך מצבעין ושבעה עדנין יחלפון עלך עד די תנדע די שליט עליא עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבא יתננה, ודי אמרו למשבק עקר שרשוהי די אילנא מלכותך לך קימה מן די תנדע די שלטן שמיא", כלומר שאמר לו שבגלל שהחרבת את בית ה' והגלית את בניו בין האומות, נגזרה עליך גזרה שמלכותך תפול ממך כמו שהעץ נפל, אבל לא תלקח ממך כשם שהענפים נשארו במקומם. שבע שנים יחלפו עד שתחזור לכס מלכותך, ובינתיים תהיה כחית השדה, יגדלו שערותיך כחיות, ותאכל עשבים כחיות ובהמות, וטל יומטר עליך כחיות שבשדות.

ו. עצתו של דניאל.

אלא שהיה לו די לדניאל במה שפתר למלך את החלום. אבל דניאל הוסיף לו עוד דבר. "להן מלכא מלכי ישפר עלך עלך וחסיד וחסאך בצדקה פרק ועויתך במחן ענין הן תהוא ארכה לשלותך". אומר לו דניאל למלך, שאם אתה רוצה שישפר לך ותנצל, פרוק את חסאיך בצדקה ובחנינות עניים, ואז "תהא שהות לשלומך שלא תמהר הרעה לבא" (רש"י שם כד). ואומר עוד רש"י בשם המדרש, "ומה ראה דניאל להשיא עצה טובה לנבוכדנצר, ראה ישראל עניים שפלי גולה מחזירין על הפתחים והשיאו עצה לתננם. אמר לו, עניים אלו שהגליתם רעבים הם פרנסים! וכן עשה פתח אוצרותיו והיה מפרנסם כל י"ב חדשי". כלומר, שדניאל ראה שהיו מעם ישראל עניים

על פי שני עדים או שלשה עדים.

בפרשת השבוע שקראנו (שפטים) כתוב, (דברים פרק יט, טו) "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר". גאון עוזנו ותפארתנו בעל ה'בן איש חי' שואל, מה הביאור של שני עדים או שלשה עדים, ומה זה בא ללמדנו? [הגמ' באמת למדה מזה כמה לימודים מה הביאור של הכפלות בפסוק]. מבאר הרב כך, עדים שכתוב כאן זה מלשון תכשיטים, שכן עדי זה תכשיט. {בכמה מקומות בתנ"ך (שמואל ב' א', כד) עדי זהב על לבושכן, (ירמיהו ד', ל') יכי תעדי עדי זהב, (יחזקאל טז, יא) 'ואעדך עדי ואתן צמידים על ידיך, (שם מ') 'ועדית עדי ופרש רש"י שם "עניין קשוט ותכשיט כמו 'ותעד נזמה' (הושע ב' טו)}. אדם שהוא עני, אומרים לו על פי שני עדים, כלומר תעשה רק שני דברים שאתה יכול לעשות אותם, והם קול וצום, תשובה ותענית. אבל אדם שהוא עשיר, יכול גם לקיים ממון שזה צדקה, אומרים לו אתה תעשה שלושה עדים. ממילא הכפילות אינה, שזה מתייחס אחד לעני, ואחד לעשיר.

צום תפלה וצדקה הם אמצעים לשברון לב ולתשובה.

עיקר העיקרים זה התשובה, ושאר הדברים רק מסייעים לה להתקבל. התפלה עוזרת לאדם שתשובתו תתקבל. גם הצדקה עזר וסיוע לעיקר שהיא התשובה, ותעזור לתשובה שלו שתתקבל. גם בהפטרה שקוראים ביום כיפורים מוצאים שעיקר העיקרים היא התשובה. שכן כתוב שם (ישעיהו פרק נח א - ד) "הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרף רשע לא תצומו כיום להשמיע במרום קולכם". כלומר, שהעיקר הוא לא רק בהכאה ואמירת חטאתי עויתי ופשעתי, אלא העיקר הוא "ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע", ואז "וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים". גם כתוב שם (ז) "הוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם", כלומר שיש לעשות חסד וצדקה. גם כתוב "הן לריב ומצה תצומו, כיום להשמיע במרום קולכם - הכוזה יהיה צום אבחרוהו יום ענות אדם נפשו הלכך כאגמן ראשו ושק ואפר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון לה' - הלא זה צום אבחרוהו פתח חרצבות רשע". כל הפסוקים האלה מורים לאדם שצריך לעשות תשובה. ואיך חוזרים לתשובה, על ידי שברון לב; 'לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבוה'. וכן הוא אומר 'ובחי אלקים רוח נשברה', כלומר שאם יש רוח נשברה, אם יש שברון לב, זה עדיף יותר מזבח. כל מה שכתוב שם על צדקה ותפלות וצומות, הם אמצעי להגיע לשברון לב ולתשובה.

עונשו של דניאל.

א. מה היה עונשו?

חז"ל אומרים דבר קצת קשה. דניאל היה חשוב ומעלתו גדולה עד למאוד. ובכל זאת הגמי אומרת שדניאל נענש. וכך הגמי אומרת: (בבא בתרא ד ע"א) "ודניאל מנלן דאיענש? אילימא משום דכתיב (אסתר ד') 'ותקרא אסתר להתך', ואמר רב התך זה דניאל - הניחא למי"ד שחתכוהו מגדולתו, אלא למי"ד שכל דברי מלכות נחתכין על פיו, מאי איכא למימר? דשדוהו לגובא דארייותא". כלומר, שהעונש שלו הוא שהביאו אותו לידי נסיון, שזרקו אותו לגוב האריות, וכמו שאומרים בסליחות דעני לדניאל בגובא דארייותא.

ב. מקור העונש בגמי.

מה היה המעשה שעשה שבגללו נענש? אומרת הגמי (שם) "והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יהושע בן לוי, מפני מה נענש דניאל? מפני שהשיא עצה לנבוכדנצר. שנאמר, (דניאל ד') 'להן מלכא מלכי ישפר עלך וחסאיך בצדקה פרק ועויתך במחן ענין הן תהוי ארכא לשלותך' וגו'. וכתוב (שם) 'כולא מטא על נבוכדנצר מלכא'. וכתוב, 'ולקצת ירחין תרי עשרי' וגו' ". עד כאן דברי הגמרא.

ג. עלייתו לגדולה.

כשנבוכדנצר חלם את חלמו ביקש מהחרטומים ולמכשפים שחלם חלום ואין לו פתרון. דנו ביניהם אודות החלום של המלך, ולא מצאו פתרון. כעס המלך ואמר שכיון שלא מצאו פתרון למלך, יש להמית אותם. וכך גזר

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵצֵא - תִשְׁנֶה ז' - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

להביא קרבן לכפרה, נכון שאדם צריך לעבור יסורים לכפרה, אבל אם יש תשובה וצדקה, אפילו אם נגזרו עליו יסורים, מכפרים אלו במקום יסורים. וחסאיך בצדקה פרוק'.

שלאחר שהגלה אותם רעבו לחם ונהיו עניים גדולים, על כן מתוך דאגה להם ולטובתם הציג על כך.

ז. הטענה על דניאל.

ובאמת יש בכל אופן טענה על דניאל, איך הולך להציע כאלו עצות למלך שלא חוזר בתשובה!! חז"ל אומרים שבבא בן בוטא נתן עצה להורדוס שיתקן את מעשיו ואת מה שהרג את חכמי ישראל, וגם עליו קשה איך נתן עצה וטובה לאדם שלא שב בתשובה, ואמרו שלצורך בניין בית המקדש שאני. אבל מה התועלת שהיתה לדניאל במתן העצה שלו, והרי בשמים רוצים להעניש אותו – ועל ידי עצתו באמת נתן צדקה לעניים והטיב עמם, ונתעבב העונש שהיה מגיע לו.

ה. עונשו של נבוכדנצר.

אחרי שנתן לו את העצה, כתוב (דניאל שם) "לקצת ירחין תרי עשר על היכל מלכותא די בבל מהלך הוה" כלומר, שאחרי י"ב חודש שהיה מפרנס את העניים כדי להנצל מהעונש אותו יעזרו לו והראוהו בחלומו, והכל על פי עצתו של דניאל, היה מהלך על גג היכלו ובית מלכותו, ואמר לעצמו שכנראה עברה לה הגזרה ובטלה לה. "ענה מלכא ואמר הלא דא היא בבל רבא דא אנה בניתה לבית מלכו בתקף חסני וליקר הדרי", כלומר שהתחיל להתגאות על כל מלכותו והתחיל למאוס באותם עניים חסרי כל ובלויים, אשר באים לפקוד את ארמונו בלי הרף לבקש את פרנסתם. מייד "עוד מלתא בפם מלכא קל מן שמיא נפל לך אמרין נבוכדנצר מלכא מלכותא עדת מנך", כלומר ששמע קול משמים שאומרת לו שהחל ריצוי העונש שנגזר עליו, ומלכותו נשמטה ממנו. "ומן אנשא לך טרדין ועם חיות ברא מדרך עשבא כתרין לך יטעמון ושבעה עדנין יחלפון עליך עלך עד די תנדע די שליט עליא עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבא יתננה בה שעתא מלתא ספת על נבוכדנצר ומן אנשא טריד ועשבא כתרין יאכל ומטל שמיא גשמה יצטבע עד די שעה כנשרין רבה וטפרוהי כצפרין", כלומר שאותה קול אמרה לו שהנה הוא צריך להיות עם חיות הבר ולאכול עשבים וכך היה שהיה כבהמה וחיה שבע שנים.

ט. תשובתו של נבוכדנצר.

אח"כ אומר שם "ולקצת יומיה אנה נבוכדנצר עיני לשמיא נטלת ומנדעי עלי יתוב ולעליא ולעלאה ברכת ולחי עלמא שבחת והדרת די שלטנה שלטן עלם ומלכותה עם דר ודרי" כלומר, שהרים עיניו לשמים ואמר שכעת מבין ורואה את גדולתו של בורא עולם ושהשבח על המלכות שלו היא שמלכותו בכל דור ודור. כלומר שעשה תשובה. מני אז חזרה מלכותו "בה זמנא מנדעי יתוב עלי וליקר מלכותי הדרי וזוי יתוב עלי ולי הדברי ורברבני יבעון ועל מלכותי התקנת רבו יתירה והוספת לי", ועל זה שבח למלך מלכי המלכים שכל מעשיו אמת וכי הוא משפיל ומרים "כען אנה נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר למלך שמיא די כל מעבדוהי קשט וארחתה דין ודי מהלכין בגוה יכל להשפלה". הוא הודה והתחרט על עוזבו את העניים, ושבעצם יכל לפרוק את חטאיו בצדקה.

י. מעבירים את רוע הגזרה, אפילו אם יש גזרה.

ולכאורה אם לנבוכדנצר זה עזר שהראו לו משמים את עונשו ואת גודל חטאיו, על אחת כמה וכמה לנו בניו של הקדוש ברוך הוא ישתבח שמו ויתעלה, בודאי שיעזור לנו ונוכל לפרוק את חטאינו בצדקה. וזהו שאומרים בפיוט של רבי אמנון 'ותשובה ותפלה וצדקה מעבירים את רוע הגזרה', והביאור הוא שאפילו אם יש גזרה שכבר נגזרה, מעבירים אותה על ידי תשובה ותפלה וצדקה. ובמיוחד בימים אלו.

צדקה מבטלת יסורים.

הגמ' אומרת (בבא בתרא י" ע"א) שצדקה מצילה ממות. ואומרת על זה הגמ' (שם) "דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם - מדת בשר ודם, אדם מביא דורון גדול למלך, ספק מקבלין אותו הימנו, ספק אין מקבלין אותו הימנו; [ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו], ספק רואה פני המלך, ספק אינו רואה פני המלך; והקדוש ברוך הוא אינו כן, אדם נותן פרוטה לעני - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר (תהלים י"ז) 'אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך'. רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתיב: אני בצדק אחזה פניך". ראה עד כמה גדולה חשיבותה של הצדקה, ובפרט בימים אלה. וכנון שאדם צריך

ראש השנה עם שבת, שלושה ימים טובים.

השנה יחול יום ראש השנה ביום חמישי שישי שבת. כל ההלכות שנאמר, הם אם לא יבוא המשיח, שאם יבוא המשיח, יגזרו את הלוחות כולם, שהיום עושים את כל החשבונות על פי הלל (השני), אבל כשיבוא המשיח, לא יהיו ספקות ויבואו שני עדים כשרים להעיד, וידעו בדיוק את המולדות ואת ימי המועדות. הרמב"ם כותב (הלכות יום טוב פרק א הלכה כא) וז"ל "זה שאנו עושין בחוצה לארץ כל יום טוב מאלו שני ימים מנהג הוא, ויום טוב שני מדברי סופרים הוא ומדברים שנתחדשו בגלות, ואין עושין בני ארץ ישראל שני ימים טובים אלא בראש השנה בלבד", כלומר שראש השנה עושים גם בארץ ישראל שני ימים, והטעם הוא משום שהוא בתחילת חודש (לא נאריך בזה עכשו).

ערובי תבשילין.

ושלחו מנות לאין נכון לו.

עזרא הסופר לוקח את עם ישראל בגלות שבעים שנה. ואנו עומדים ותמהים על ההתדרדרות של עם ישראל באותם השבעים שנה בלבד. שכחו את תורה ה' במהירות, לא שמרו שבת, נישאו בנישואי תערובת, וגם ראש השנה לא זכרו ולא שמרו. אומר להם עזרא שידעו שיש ראש השנה וצריך לשמור אותו. כתוב (נחמיה ח', ח ט ו) שהתחילו לבכות "ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויבינו במקרא - ויאמר נחמיה הוא התרשאת ועזרא הכהן הספר והלויים המבינים את העם לכל העם היום קדש הוא לה' אלהיכם אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם כשמעם את דברי התורה ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושנו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם". מעוז, הוא בטחון בהקב"ה. וצריך להבין, בשלמא אכלו משמנים ושנו ממתקים, אפשר להבין שזהו בגלל 'כי קדוש היום', אבל מה שאומר אח"כ 'ושלחו מנות' זה לא מובן, וכי מה עניין שילוח מנות לכאן, וכי יש בראש השנה משלוח מנות, בפורים יש, אבל לא בראש השנה?

הערוב של הרב למי שלא הניח לעצמו.

הגמרא לומדת מפסוק זה דין של ערובי תבשילין. אומרת הגמ' (ביצה ט"ו ע"ב) "מאי לאין נכון לו, אמר רב חסדא למי שלא הניח עירובי תבשילין. איכא דאמרי, מי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין - אבל מי שהיה לו להניח עירובי תבשילין ולא הניח פושע הוא". כלומר, שמי שלא הניח ערובי תבשילין, צריכין לשלוח את הערוב שיוכל לבשל, שאחרת אסור לו לבשל (לקמן נראה מדוע תקנו לעשות כן, ומה התועלת). אומרים בדרך בדיחותא, וכך משמעות הטי"ז, שאם גדולי הדור וגדולי העיר לא עשו ערובי תבשילין, צריכים לקנוס אותם שישלחו לאלו שלא עירבו אוכל, שבגללם לא יוכלים לבשל.

ערוב לכל הקהל, וערוב אחד לכמה חגים.

והשאלות שצריכים לברר הם שתיים. א' - האם באמת ערוב התבשילין שהרב עושה עוזר לכל אחד ואחד? ב' - השנה יחול ראש השנה שלושה ימים, חמישי שישי שבת, ובחז"ל יחול השנה שלש פעמים יום טוב שלושה ימים עם שבת כלומר חמישי שישי שבת, שנוסף על ראש השנה יחול גם בסוכות וגם בשמחת תורה. בארץ נצטרך לעשות ערוב תבשילין רק פעם אחת בערב ראש השנה. אבל בחז"ל יצטרכו לעשות ערובי תבשילין שלש פעמים. והשאלה, האם בחז"ל יכול אדם לעשות ערובי תבשילין בראש השנה ושיחול גם על סוכות ושמחת תורה, או שמא יצטרך לעשות בכל חג וחסג בנפרד?

מקור הדין של ערוב תבשילים.

המשנה אומרת את הדין של ערוב תבשילין (שם בתחילת העניין). "יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת. אבל מבשל הוא

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵצֵא - תִשְׁנִי? - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ידי חובתם, אם כן גם באמירת הנוסח של העירוב יצא י"ח אף על פי שלא מבין כלום? באמת במחזור קול יעקב של כל חג וחג הוספנו את הנוסח של העירוב מתורגם לעברית.

יכול להבין או חייב להבין?

בעניין זה יש מחלוקת מעניינת. הרמ"א כותב (שם) "הגה, ומי שאינו יודע בלשון הקודש, יוכל לאמרו בלשון לע"ז שמבין (מהר"ל)". ולכאורה צריך לדקדק בלשון הרמ"א שאומר "יכול לאמרו", האם כונתו שיכול לאמרו או שחייב לאמרו? הגאון מוילנא אומר שכיון שמצאנו מחלוקת בין רבא לרב אשי, צריך להיות הדין שכל מי שעושה את העירוב, שיבין את מה שהוא עושה, כיון שתקנת העירוב היא לתועלת שבת או יום טוב, וצריך להבין את העניין ואת התועלת שבו, שללא זה מה הועילו חכמים? (ועיין מ"ב (שם ס"ק מ') שכותב שמה שאומר רמ"א "יכול הכונה צריך לאמרו) אבל הטי"ז מסתפק בזה. בשו"ע של רבנו זלמן אומר שבאמת הדין שחייב להבין את כל הנוסח שהוא אומר.

עושה עירוב והוא במקום אחר.

עוד אומר הרב שלפעמים קורה שאדם אומר לאשתו בערב יום טוב בבוקר שתכין את הלחם ואת הביצה השלוקה לעירוב, ולא הכינה בבוקר. עד שהכינה את זה שכחו הוא ואשתו והלך להתפלל. אם יבוא הביתה, יפסיד את התפלה, ואם יחכה עד שיבוא לביתו, כבר לא יוכל לערב. השאלה האם יכול בהיותו בבית הכנסת לומר את הנוסח של העירוב ויאמר שהוא אומר את זה על סמך מה שאשתו הכינה בבית? הרב חיד"א שלא יכול לומר 'בהדין עירובא' שפירושו בעירוב הזה, אם העירוב כלל לא לפניו. והוא מתקין בלשון קשה מאוד את מי שמתיר לעשות כן, (וכמדומני שזה אחד המקומות הבודדים שכן החיד"א מתבטא), ולדעתו זה לכאורה סותר את מה שאומר "בהדין" עירובא, כלומר שאומר את נוסח העירוב דוקא היכא שמחזיק את העירוב בפניו ואומר שבוה העירוב שרי לנא וכו' אבל אם הוא יושב במקום אחר ואומר "הדין", זה לא בפניו ולא שייך לומר כן, וכמו כן לא יעלה על הדעת להשמיט את המלה 'בהדין'.

אמר 'כל צרכנא' ולא פירט את כל המלאכות.

הרמ"א כותב עוד מקרה, והוא שאומר את הנוסח של העירוב, ולא אומר את כל המלאכות שצריך לומר אלא אומר דבר כללי, שאומר "כל צרכנא ותו לא", שלא יוצא ידי חובתו בזה. וז"ל (שם סעיף כ"ה בהגה) "ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא, אלא אמר בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא, הוי כמי שלא עירב כלל" (וחולקים על הרמ"א). אומר רבנו זלמן שלפי דברי הרמ"א יוצא, שאם אדם לא יודע ארמית, ואומר את הנוסח של העירוב רק מתוך מה שכתוב אבל הוא לא מבין כלל מה שאומר, לא יצא ידי חובתו. (ובסוף אומר שצריך לעיין במהרי"ל, אלא שבינתיים הדפיסו את ספרו ולא כתבו מה יצא מהעיון בספרי המהרי"ל). על כל פנים יוצא מאלו הדברים שכל הספק כולו נובע מתוך אותה השאלה האם צריך להבין את מה שאומר או לא. ועל כן, מוטלת החובה על כל ראשי המועצות הדתיות וגבאי בתי הכנסת, להדפיס את הנוסח של העירוב כשהוא מתורגם לכל השפות של באי העיר בכל מקום ומקום.

מצוה על כל אחד ואחד לערב לעצמו.

ושמא תשאלו, לשם מה צריך להתאמץ ולעשות כל כך הרבה תקנות, הרי ממילא רב העיר או הקהלה מערב לכולם ויכולים לסמוך על העירוב שלו ודי - אלא העניין הוא שיש מצוה מיוחדת על כל אחד ואחד לעשות עירוב לעצמו, כמו שאומר מרן (שם סעיף ז') "מצוה על כל אדם לערב וכו' מי שאפשר לערב ולא עירב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, נקרא פושע ואינו יוצא בו". ושואל הטי"ז מה כל כך מצוה יש כאן, הרי לדוגמה היום שיש מקררים וכל האפשרויות להכין לשבת מבלי לבשל לשבת? אלא אומר שאין מציאות שלא יצטרך לעירוב כלל, שהרי יצטרך בשלב שהוא להכין מים חמים או להכין נרות (ובוה יש מחלוקת) וכדומה.

מה שהעירוב מועיל הוא בגלל 'הואיל'.

ליום טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת. ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין, ובית הלל אומרים תבשיל אחד". והגמ' אומרת על זה "מנא הני מילי? - אמר שמואל, דאמר קרא (שמות כ) 'זכור את יום השבת לקדשו' - זכרהו מאחר שבא להשכיחו. מאי טעמא? אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב. רב אשי אמר, כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת, קל וחומר מיום טוב לחול". כלומר, שיש לנו שני טעמים עקריים שתקנו ערוב תבשילין. לרבא הטעם הוא שבביל שאדם לא ישכח את השבת, שמתוך שאוכל אוכל ביום טוב ישכח את השבת, לכך אומרים לו תעשה ערובי תבשילין כדי לזכור את השבת. גם רש"י כותב על דברי רבא (ד"ה אמר רבא) "מתוך שמערב זוכר את השבת, ואינו מכלה את הכל ליום טוב, ובורר מנה לזה ומנה לזה". וכשתעיין בדברי רש"י תמצא שלפי דבריו אסור להכין אוכל מערב יום טוב גם לשבת, ולהקפיד אותו לשבת, שאין זה זכרון לשבת - אלא צריך דוקא לשייר מנה לזה ומנה לזה, ואם זה בהקפאה איך יכול לזכור - מילא אם היה במקרה יש זכרון שכן רואים אותו בפתחתו של המקרה, אבל בהיותו בהקפאה מי רואה, ולכן לא יעזור. רב אשי לומד טעם אחר, והוא בכדי שיזהרו בכבוד יום טוב, שאם תתיר לבשל ביום טוב לשבת, יבאו לבשל גם ליום חול. כלומר שלדעתו התקנה לא לצורך השבת כלל, אלא לצורך יום טוב שיזהרו בכבודו.

הכנת העירוב זמן רב קודם החג.

שואל הרא"ש, מה הנפקא מינה לדין אם התקנה של ערוב תבשילין כמו רבא או כמו רב אשי, העיקר הוא שעושים ערובי תבשילין, ומה הנפקא מינה למעשה? ואומר על זה שהנפקא מינה היא כמה זמן לפני יום טוב מותר לעשות את העירוב תבשילים. אם נאמר שהטעם הוא כמו רבא שהתקנה היא לצורך השבת שזכור את השבת, צריך לעשות את העירוב תבשילין סמוך מאוד ליום טוב, כלומר בערב יום טוב ממש, אבל אם עושים אותו זמן רב קודם כגון שבוע או שבועיים קודם יום טוב, לא יועיל מאומה, שלא יזכרו את השבת מזמן כה רב. אבל אם נאמר שהטעם הוא כמו רב אשי שזה לצורך יום טוב, שלא יחשבו שמוותר לבשל בו לצורך יום חול, אם כן גם אם עושה אותו זמן רב קודם מהני, שכן על ידי שיש ערוב, יזכור את כבודו של יום טוב בו ביום.

אם עירב ליום טוב אחר, יערב שוב בלי ברכה.

מרן בשו"ע (סי' תקכ"ז סעיף יד) פסק להלכה שלא יניח ליו"ט אחר לכתחילה משום שיש בזה ספק וז"ל "אם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שיהיה קיים, אפילו ליום אחר, לכתחלה לא יסמוך עליו ליום אחר, אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו". כלומר שאם בחו"ל עושה עירוב תבשילים בערב ערב השנה ואומר שזה יחשב לו גם כן לסוכות ולשמחת תורה, לכשיגיע סוכות יעשה עוד הפעם, כיון שלטעם אחד זה לא עוזר, אבל כיון שיש האומר שזה מועיל, לא יברך על העירוב שעושה בסוכות וכן על העירוב שעושה ביום הושענא רבא לשמחת תורה לא יברך, מפני שזה דבר שיש בו ספק (ממחלוקת רבא ורב אשי).

האם צריך להבין את הנוסח של העירוב?

ויש עוד עניין חשוב בעניין העירוב, ואני מכאן פונה ומבקש מהגבאים והרבנים וראשי מועצות דתיות שבכל מקום ומקום שידאגו לזה מבעוד מועד. לדוגמה, אתיופי או רוסי או אמריקאי, שרוצה לעשות עירובי תבשילין, הוא לוקח את סידור התפלה ואומר את נוסח העירוב שכתוב בו - הוא קודם מברך בא"י אמ"ה אקב"ו על מצות עירוב, ואומר מיד אח"כ "בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולתקוני ולאשחוטני ולאדוקי שרגא ולמעבד כל צרכנא מיום טוב לשבת" (שו"ע סימן תקכ"ז סעיף יב), וכי הוא מבין את מה שהוא אומר, והלוא גם עברית פשוטה הוא לא יודע כל צרכו, ואיך יבין מלים ארמיות לא מדוברות בכלל? והאמת היא שאותה שאלה תהיה על כל אדם במידה והוא באמת לא מבין את מה שהוא אומר. ושמא תאמר שהרי כבר מצאנו בקריאת המגילה שיוצא ידי חובה אף על פי שלא מבין כלום ממה ששומע, והרי גם שם צריך להבין את הכתוב, שמה שתקנו לקרוא אותה הוא כדי לזכור את הנס, וזה לא יהיה אלא אם מבין, ואף על פי כן גם אם לא מבינים את מה שקוראים יוצאים

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵצֵא - תִשְׁנִי? - מֵאֵת מֵאֵת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

הגמרא (ביצה ט"ז ע"ב) מביאה שתי עובדות. בתחילה הגמ' שם מביאה שעירוב צריך דעת. "אמר רב הונא אמר רב, ערובי תבשילין צריכין דעת. פשיטא, דעת מניח בעינן, דעת מי שהניחו לו בעינן או לא בעינן? תא שמע, דאבוא דשמואל מערב אכולה נהרדעא, רבי אמי ורבי אסי מערבו אכולהו טבריא". על זה הגמ' מביאה "מכרזי רבי יעקב בר אידו, מי שלא הניח ערובי תבשילין, יבא ויטמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאבין, עד תחום שבת". ומפרש רש"י (שם ד"ה עד תחום שבת) "ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם, ולא עלו על לבו לזוכרין". כלומר, שכל מי שעושה עירוב תבשילין במקום אחד, לא יעזור למי שעומד מחוץ לתחום שלו. ואומר הרשב"א שמדברי רש"י משמע שכל מה שלא מועיל הוא מפני שלא עלה על דעתם לזכורם, אבל אם אומר בפירוש שמה שעושה את העירוב הוא בשביל אותם העומדים מחוץ לתחום, מהני.

שכח לעשות עירוב שנה אחרי שנה.

עוד עובדה מביאה הגמ' (שם) והוא דין נוסף. "ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל. חזייה דהוה עציב. אמר ליה אמאי עציבת? אמר ליה, דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה סמוך אדידי. לשנה חזייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת? אמר ליה דלא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה פושע את, לכולי עלמא - שרי, לדידך - אסורי". ופירש רש"י (ד"ה 'מסדר') "שהיה יודע משניות בגרסא, ומחזר עליהן לפני מר שמואל, שהיו סדורות בפיו כעיקרן". כלומר, שהסומא המוזכר כאן לא היה עם הארץ אלא אדם חשוב שיודע את הש"ס בעל פה, ועומד לפני מר שמואל לסדר אותן בלימודו. אותו סומא שכח פעם אחת לעשות עירוב והיה עצוב משום כך. כשראהו שמואל שהוא עצוב, אמר לו תסמוך על שלי. שנה אחר כך שוב ראה אותו שהוא עצוב, ואמר לו ששוב כמו בשנה שעברה שזה משום שהוא שכח לעשות עירוב, ואשתו לא יכולה לעשות עירוב. אמר לו שמואל, אם כך אתה פושע, ואפילו שכל העיר יכולים לסמוך על העירוב שלי, אתה לא יכול לסמוך עליו. והטעם לכך שלא מועיל לו העירוב פירש רש"י (ד"ה לדידך), "שאין דעתו על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים", כלומר ששמואל אמר לו שלא כיון על אותם שלא עשו בפשיעה אלא באונס או בשוגג.

אם כיון הרב גם על הפושעים והמזיזים?

ויש לדקדק בדברי רש"י, שכל מה שלא מועיל הוא משום שלא היה דעתו של הרב המערב על הפושעים שלא חרדים לדברי חכמים. ומה יהיה אם הרב היה אומר בפירוש שדעתו גם על הפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים שכל שנה לא עושים, ורוצה לזכות ולפטור גם אותם, האם מועיל או לא? בזה נגענו במחלוקת גדולה בפוסקים. לדעת רש"י והרשב"א, אם אומר בפירוש שמכוין גם על אותם השוכחים הקבועים שלא שמים על לב, ויש להם דין של פושעים, מועיל. וכל מה שרש"י אומר שלא מועיל, הוא אם עירב בסתמא, וכך משמע משערי תשובה ומכף החיים. לדעת ה"ט"ז לא מועיל גם אם אומר בפירוש שדעתו על כל הפושעים. גם רבנו זלמן כותב בפירוש (סעיף קטן י"ד) שלא מועיל אם מכוין גם על הפושעים. גם דעתו של הגאון מוילנא שלא מועיל אם אומר שמתכוין על הפושעים. וצריך לבאר את מחלוקתם.

למעשה העירוב מועיל גם לשוכחים.

יש שני סוגי שכחה. הגמרא (בבא מציעא ל"ה ע"א) מביאה מקרה של שכחה שיש בה פשיעה. "ההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חבריה, אמר ליה הב לי כיפי - אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו. אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה כל לא ידענא פשיעותא היא". כלומר, שהפקיד אצלו תכשיטים, או נאמר ארנק, וכשבא לבקש את זה ממנו בחזרה, אמר לו ששכח את המקום בו הניח את הארנק. על כזאת שכחה הוא ראוי לקרוא שהוא פושע, לפי שהיה צריך לזכור אפילו הניח, ולא יכול לשכוח מה שעשה בידו. שמואל ידע שאם היה השוכח אדם פשוט או עם הארץ, אז באמת לא היה קורא לו פושע, לפי שהוא באמת לא יודע הלכות היטב. לדוגמה הוא לא יודע ולא מבין למה לחם עגול דוקא, וגם לא מבין למה דוקא אם שיעורו כביצה

הגמ' בפסחים (ס"ב ע"א) אומרת 'האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר לוקה'. הביאור הוא שהרי אסור לבשל מיו"ט לחול (והר"ן כותב שזה נלמד מק"ו משבת). ואם אדם בא לבשל ביום טוב לצורך החול, ובאו שניים ואמרו לו שאסור לו לבשל לצורך החול ולא שמע להם, והתרו בו שאם לא ישמע להם ויבשל יקבל מלקות, וגם לא שמע להם; הדין הוא שמלקים אותו. והגמ' מביאה את דעתו של רבה שחולק, "רבה אמר אינו לוקה וכו' אמרנן, הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה - השתא נמי חזי ליה, ולא לק"ו. כלומר שכיון שיכולים להגיע אורחים עד צאת החג, ואז יתברר שמה שבישל היה לצורך האורחים ולצורך החג, לכך אין חיוב מלקות. שואלים המפרשים, אם כן, איך עושים עירוב תבשילים לבשל מיום טוב לשבת, והרי בעינן לדעת רבה 'הכינו את אשר יביאו וזה דאורייתא? אלא, אומרים התוס', שכל ההיתר של עשיית העירוב והבישול מיו"ט לשבת הוא בגלל 'הואיל'.

עירוב תבשילין גם במקום שאין שם אורחים.

לפני כמה שנים, שאל אותי אחד הרבנים שגר בגלבוה, ושם גרים רחוק מהעיר ולא מצויים אורחים, האם מותר להם לערב שהרי לא יבאו אליהם אורחים. אמרתי לו שכיון שכך קבעו חז"ל שעושים עירוב, אז מותר בכל מצב.

עירוב תבשילין מארץ אחת לארץ אחרת.

לפני כמה שבועות נסעו כמה אברכים לחוץ לארץ ללמדם תורה והתעוררות. אמרתי להם ללמד אותם הלכות עירובי תבשילים, ואמרתי להם שכיון ששם לא כל כך מבינים ולא בקיאים בעניין העירוב, צריך להנהיג להם שיעשו את העירוב מערב ראש השנה גם לצורך כל הימים הטובים שביאו, הן לצורך חג סוכות והן לשמחת תורה, על אף שמרן כותב שהוא בדיעבד, מפני שהם לא יהיו שם בחג סוכות או בשמחת תורה. אמר לי הרב שלהם, שבמידה וישכחו לעשות את העירוב, האם יכול הוא לעשות בשבילם את העירוב מהארץ לשם? בתחילה אמרתי לו שאין בעיה מעיקר הדין, אבל מיד אמרתי לו שלא יעשה כן, משום ספק. ועוד שיש בעיה של החלפת שעון (כדלהלן).

לערב במקום שיש הפרש גדול בשעון מהמקום השני.

יש כמה צדיקים בארץ שנוסעים מהארץ לאומן הרחוקה להיות שם בראש השנה. כמו כן יש אנשים תושבי חוץ לארץ שבאים לארץ להיות בראש השנה עם הרבנים והאדמו"רים שלהם. השאלה, האם יכולים הבעלים לעשות עירוב לנשותיהם שנשארו מעבר לים - לכאורה אין בעיה מעיקר הדין לעשות כן, אלא שצריך לבדוק אם השעה שעושה בארץ זו את העירוב מתאימה לשעה של הארץ האחרת שם נמצאת אשתו, שלא יעשה במקום אחד את העירוב בשעה שכבר נכנס החג במקום השני. לדוגמה, תושב ארצות הברית שבא לארץ, ורוצה לעשות עירוב לאשתו שנשארה שם ולא יודעת לעשות אותו, באופן זה אין בעיה, שאם יעשה את העירוב בבוקר בארץ, בערב ראש השנה, ידעין שם ליל ערב ראש השנה (ועל אף שיש מחלוקת בשבוע קודם החג אם מועיל העירוב, אבל בליל ערב החג מהני). אבל אם הוא להיפך, למשל שיצא מהארץ לארצות הברית, ואשתו נשארה בארץ ולא יודעת לעשות עירוב - [בשלמא בדורות הקודמים שהיו מסתובבים בבתי האנשים, ובעיקר אצל אלמנות ובודדות, והיו שואלים אותו אם עירבו, ואם לא עירבו, היו מערבים להן, רק יש מחלוקת מי יכרך הרב המערב או האשה, אבל היו עושים עירוב - והיו הולכים דוקא שניים ולא אחד, שמה האלמנה הזו לבדה בביתה ויהיה ח"ו יחוד]. אבל בימינו אין אף אחד שעושה כן. האמת היא שבשידורי הרדיו בערב ראש השנה אנחנו תמיד מוזכרים לעשות עירוב, אבל אם האשה לא יודעת לעשות את העירוב מה יעשו?! הדין הוא שאם בשעה שעושה הבעל את העירוב בחוץ לארץ כבר נכנס החג בארץ, לא תופס ולא מועיל מה שעושה אז הבעל את העירוב, וצריך לדאוג לעשות את העירוב שם מוקדם יותר ומבעוד מועד, כשעדיין באותה שעה לא נכנס החג בארץ.

מי שעושה עירוב לאחרים הרחוקים צריך לזכורם בפירוש.

קול צופיך

מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כִּי תֵצֵא - תִשְׁנִי? - מֵאֵת מֵאֵת מִן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נקבה? הוא תמה על השאלה והיה נראה שמקפיד מה אני שואל אותו ככה. אמרתי לו, הן תראה שמצוה זו של המעשר מוטלת על הנשים, שהרי שואלים את הנשים עשרתן ערבתן, אם כך הנשים כנראה מבינות את המצוה הזאת על פרטיה יותר טוב מהאנשים, אז לך ותלמד מאשתך שהיא יודעת יותר טוב ממך. מי שלא יודע, שילמד, שיקח ספר וילמד! אמרו פעם שבחוץ לארץ לא צריך לשאול 'עשרתן' שכן אין מעשר בחוץ לארץ; אבל באמת מה ששואלים הוא על הפרשת חלה, כך שגם שם צריך לדעת הלכות על בוריים.

הקפדה על תרומות ומעשרות בפרט לפני ר"ה.

בירושלים יש שוק 'מחנה יהודה'. וקראתי עליו שתמיד ששון ושמחה ימצא בה שכן יש תמיד ברוך ה' שפע גדול. כל רוכל מביא את הסחורה שלו, ואנשים קונים מהם. ומה עם המעשרות, הן צריך לדעת אם זה מעושר או לא. אז אם הבעל קונה, לכאורה האשה היא זו שתשאל את בעלה עישרת? עירבת? ואם האשה קונה, אז הבעל שואל את אשתו אם עישרה עירבה. ובאמת על האשה לשאול ולברר בשוק אם זה מעושר, ותעשה את זה בצורה כזאת שתשאל את המוכר לשם מה תלו את הפתק של הרבנות, האם בעל החנות יודע בכלל מה כתוב בו ולשם מה זה? צריך שהיא תהיה אחראית על ענייני המעשרות. ובפרט לפני ראש השנה צריך לדעת ולברר בודאות שהופרשו תרומות ומעשרות. מה גם שיש דברים שבדרך כלל לא מעשרים כגון ה'לוביא' או ה'קרא' (אם זה של יהודי) שאת זה לא כל כך מקפידים לעשר את זה בתנובה, על כן צריך להקפיד ולהזהר מאוד במעשרות שלהם.

במקום צורך יכולה אשה לעשות עירוב על תנאי.

אם האשה עסוקה, בעלה ידאג לעשות את המעשר, וגם ידאג ולא ידחה לעשות את העירוב תבשילין. ואם האשה תזכיר לבעלה לעשות את המצוות החשובות האלה תבוא עליה ברכת טוב. אבל אם האשה מזכירה לבעלה שיערב עירוב תבשילין ובכל זאת היא רואה שהוא דוחה אותה מדחי אל דחי, והיא חוששת שאולי יעבור הזמן וישכח לעשות את העירוב, אז העצה לאותה האשה שתעשה כך: תפתח את המחזור ותראה את הנוסח שצריכה לומר, תקח ואת הביצה ואת הלחם, וכל זה כשבעלה לא רואה - וכך תאמר: 'רבונו של עולם, אני עושה את העירוב על תנאי - אם בעלי יעשה את העירוב, אז אני לא עושה בזה כלום אלא סתם אני אומרת את הנוסח ואין בזה כדי לקיים את המצוה. אבל אם בעלי בסוף לא יעשה את העירוב, שיהיה זה העירוב ושאוכל לבשל על ידו ביום טוב'. ואחר כך שתאמר את כל הנוסח. והנפקא מינה לתנאי שהיא עושה היא גדולה, שכן אם הבעל יזכור ויעשה את העירוב, אז לא יוכל לברך שהרי כבר נעשה העירוב, ואם לא יעשה אז תוכל לעשות היא את העירוב בשופי, על כן, תעשה תנאי. ובאמת כתוב, שמצות הדלקת הנרות שייכת לנשים וזה זכותן. גם הפרשת חלה היא זכות הנשים וזה מצוה שלהן. אבל על העירוב לא נאמר שזה שייך לנשים ושזה זכותן, אלא זה מצוה של הבעל, ושמה יאמר לה בעל אחרי שהיא תעשה את העירוב למה גנבת לי את המצוה הזאת, לכן תעשה תנאי ותצא מכל הספקות והטענות.

מעלתו וחשיבותו של העירוב.

וצריכים לזכור ולשים לב, שאף על פי שכל העניין של עירוב תבשילין הוא מדרבנן, החמירו בו מאוד שמי שלא הניח נקרא בפי חז"ל פושע!! וכך כותב מרן בשולחן ערוך!! וכל זה למה? משום כבודו של יום טוב שלא יבאו לזלזל בו או בשביל לזכור אותו ואת חשיבותו. ומזה נלמד ונראה עד כמה חשובה וחמורה גדולתו של יום טוב. וחז"ל אומרים שמצוה על כל אחד ואחד לעשותו. אמרו רק כמה קטעים מהלכות עירוב להזגיש עד כמה שהעניין חשוב.

סיכום ההלכות:

- א. מצוה גדולה וחשובה היא מצות העירוב, על כן צריך להקפיד לעשותו באופן המהודר ביותר.
- ב. מצוה על כל אדם ואדם לעשות עירוב תבשילין לעצמו.
- ג. חייב כל אדם להבין את מה שהוא אומר בנוסח של העירוב, ואם אינו מבין ארמית יתרגם לשפה שהוא מבין.

לכתחילה. כמו כן הדין הוא שואם אין לו לחם יקח ביסקויט, ואם אין לו יקח ביצה שלוקה. אין גם ביצה אין לו, יקח קופסה של אפונה, ואם אין לו יקח ריבה; אין לו, יקח זיתים שכבושים ובדיעבד מועיל (ענין שוי"ע תקכ"ז סעיפים ב' ג' ד' ה'). יש הרבה פרטים שהוא באמת לא יודע ולא מבין, ואין לו גישה לעניינים אלו של העירוב. (באמת מה שאמרו שצריך כביצה לחם עם ביצה או בשר צלי, הוא משום שרוצים להוסיף עליו עוד מצוות, ומשתמשים בו בסעודה שלישית ללחם משנה, על כן עושים עם לחם. אבל באמת גם בשאר דברים שלוקים מועיל). ואין לו סיבה שתזכיר לו שצריך לערב בלי לשכוח. היום שואלים שאלות שיש בהם מעט הפסד ממוון, כגון איך ישאיר את הפלטה דלוקה יומיים.

וכי עדיף לעבור על איסורי דאורייתא? רואים על כמה שיש שבאמת לא יודעים ולא מעלים על דעתם עניינים חשובים. אבל אותו סומא שהיה עם שמואל היה תלמיד חכם שהיה מסדר כל המשניות לפני שמואל, על זה רש"י אומר שלא חרד ונקרא פושע כזה שלא מועיל לו העירוב, אבל אם הוא עם הארץ אפשר להקל עליו. ועל כן, למעשה, למרות שרבנו זלמן שלא מועיל מה שמכונים על המורדים, כיון שרש"י ורשב"א פוסקים שמועיל, וגם בגלל שאפשר להקל על המורדים שאין בהם פשיעה גמורה, על כן מקילים בזה. באמת אדם ישתדל שלא לשכוח לעשות את העירוב, אבל אם שכח לא יאסור את הבישול בביתו, אלא יסמוך על רב העיר. וכמו כן רבני הערים והקהילות כשמעריבים, לא יגידו בגירסה בעלמא את הנוסח של העירוב, אלא יאמר בפירוש שהוא מתכוין להוציא גם את המורדים והפושעים.

המאכלים של ה'פושע' בעירוב לא נאסרו.

הגמרא אומרת שאם אדם לא עשה עירוב תבשילין, האם הוא אסור לבשל, אבל העוף והקמח שלו מותר בבישול - או שמא נאמר שהמאכלים שלו נאסרו בבישול. הנפקא מינה שאם הוא לדוגמה פושע למאן דאמר, ולא עירב ולא יכול לבשל, האם יכול להכנס לשכן ולבקש ממנו לבשל בשבילו את העוף, שכן השכן מותר בבישול, או שמא נאמר שקנסו אותו ואסור לגמרי בתבשילים גם אם השכן יבשל בשבילו. הדין הוא שאסור לגמרי בתבשילים גם אם השכן מבשל לו. וכך נפסק בשולחן ערוך. ומה עושים באופן זה? מביא את העוף או את התבשיל לשכן, ואומר לו שהוא נותן לו את זה במתנה, ועל ידי זה יוכל השכן לבשל בשבילו ואפילו בביתו. ושואלים התוספות הרי העוף נאסר, ואיך מועיל במתנה? ודנים בזה, ואין לנו נפקא מינה בזה.

שצריך להניחו במקום בולט.

אדם צריך לעשות את העירוב בצורה המכובדת ביותר, בכביצה דוקא ולא בפחות - גם צריך לעשות בלחם דוקא וכמו שהמרנו לעיל. כמו כן צריך להניח את זה במקום בולט שיראה ויזכור אותו תמיד - אבל אם הוא פוחד שילדיו קטנים יאכלו מזה, או שיבאו האורחים ויאמרו שאין זה נאה ואין זה מכובד, כמו כן אם יש שכנה שתצחק על הביצה שעטופה וכד', ועל ידי זה ייאבד או יאכל ולא תוכל לבשל ביום טוב, ואז יצטרכו לסמוך על הרב בדיעבד, באופן זה מותר להניחו במקרה - ומיהו יניחו את זה במקום בולט באופן שכאשר יפתחו את המקרר, מיד יראו את זה.

מצות מעשר, גם לנשים נתקנה.

על דרך רמז אמרתי, שהנה אומרים כל ליל שבת ב'במה מדליקין' עישרתן? עירבתן? הדליקו את הנר. ואומרים ומפרשים שהמדובר על עירובי חצרות ועל עירובי תבשילין. פעם לימדתי הלכות מעשר, ורצייתי ללמד את זה ממש הלכה למעשה. בקשתי שיביאו דבר מה לעשר, והביאו לשיעור שק מלא בבוטנים. שקלנו אותו ומדדנו, ואמדנו, הפרשנו וברכנו, ועשינו את ההפרשות על דרך שהיו עושים בזמן שביית המקדש היה קיים, ואיך עושים היום, והכל היה דבר דבור על אופניו בהמחשה גמורה. אחרי שעשינו את כל זה, ובאמת עבדתי על עצמי מאוד שיהיו דברים ברורים לכולם, נאנח אחד המשתתפים שהיה בשיעור והוא היה תלמיד חכם, 'כמה שזה קשה, אני מעדיף לסמוך על החנות'. וחזרתי והסברתי לו ותארתי לו, ושוב אמר לי שזה קשה. אחרי שכך אמר לי פטרמיים שזה קשה, וראיתי שזה משפיע על הציבור, חששתי שכל שבדתי ונרחתי יהיו לריק. אמרתי לו אתה זכר או

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרַה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי הַרֵב מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כי תצא - תשנ"ז - מאת מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרַה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

עיקר העיקרים הוא עצם הבאת הקרבן. ואנחנו לא צריכים קרבנות, ולא צריכים תעניות, אלא יש לנו תשובה ומעשים טובים, ובעבור זה הקב"ה יקרע מעלינו כל גזרות קשות ותמיד יהיו ונשמע בשורות טובות וישועות טובות ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!
שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

- ד. הגבאים וראשי המועצות הדתיות ישתדלו להדפיס את הנוסח של העירוב בשפה המובנת לבני קהלתם שיהיה לכל אחד את שפתו אם הם בני חו"ל, וגם יתרגמו לעברית לציבור שאינו מבין ארמית.
- ה. בני חוץ לארץ לא יעשו לכתחילה את העירוב בערב ראש השנה שיחול גם על סוכות ושמחת תורה. ובדיעבד אם עשו כן מועיל, אלא שלא יברכו שוב על העירוב בסוכות ובשמחת תורה משום ספק.
- ו. מצוה על הבעל לעשות את העירוב. ואם דוחה הבעל את הזמן וחוששת האשה שמא ישכח, תעשה את העירוב שלא בפני בעלה על תנאי, ותאמר שיועיל העירוב שלה בתנאי שלא יעשה בעלה את העירוב.
- ז. לא יעשה את העירוב מוקדם מדי כלומר עד יומיים לפני יום טוב.
- ח. לבל ערב יום טוב, יכול לעשות את העירוב אם יש צורך בכך.
- ט. גם בערב יום טוב עצמו יעשה את העירוב כמה שיותר מוקדם ולא ידחה את זה לסוף היום.
- י. לכתחילה יש לעשות את הלחם בשיעור כביצה (60 גרם והוא חלה קטנה). אם אין לו, לוקח גם חלה גדולה ואין בזה כלום. ואם אין לו לחם, יקח כל תבשיל שאוכלים עם לחם.
- יא. עירוב עם תבשיל של מרק פירות מבושלים, תלוי באדם שעושה את העירוב אם רגיל לאכול אותו עם הלחם או לא, שאם רגיל לאכול את המרק עם פת מותר, ואם לא רגיל לאכול את זה עם פת אסור (ובאמת יש בזה דעות בפוסקים, ולא נחלקו. אלא מי שאומר שמועיל הוא מפני שהיו עושים אותו כליפתן לפת, ועל כן מועיל - אבל מי שאומר שלא מועיל, הוא מפני שהיו רגילים לעשותו בתור מאכל בפני עצמו ולא כליפתן לפת).
- יב. צריך להניח את העירוב במקום בולט, ובדיעבד יכול להניחו במקרה, רק שישתדל להניחו במקום כזה שכל פעם שיפתח את המקרר מיד יראנו.
- יג. צריך להשתדל במצוה זו מאוד ולא לשכוח לעשותה.
- יד. אם שכח ולא עשה את העירוב, יכול לסמוך על העירוב שעושה גדול הדור או רב הקהלה.
- טו. צריך הרב שעושה את העירוב, וכן כל מי שעושה את העירוב לאחרים, שיזכור ויאמר בפירוש שעושה את העירוב לכל מי שצריך, בין לאלה ששכחו או שלא יודעים ולא מבינים בעניין זה כל כך.
- טז. יכול אדם הנמצא בארץ זו לעשות עירוב לבני ארץ אחרת (בדיעבד), ובתנאי שיאמר בפירוש שמוציא אותם.

תשובה מאהבה כוללת הכל.

תשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה. התשובה מתקבלת אמנם גם בלי צדקה ובלי תעניות, אבל דוקא אם היא תשובה מאהבה. אבל אם אדם פוחד שמא תשובתו לא תתקבל, צריך לשלוח איזה כח לדחוף את זה. וכמו שכששולחים איזה טיל או לויין לאויר, צריך כן שיגור שיהיה לו כח חזק שידחוף אותו. כך הצדקה והתעניות והתפלות. אבל אם עושה תשובה מאהבה, אז הכל בפנים, גם הכח של השיגור, וגם האש וגם הלהבה. ואם חוזר בתשובה, לא צריך יסורים ולא קרבן ולא כלום. ואומר הרב על רבי ישמעאל

גם תעניות וקריאת פרשיות הקרבנות אינם כתשובה.

הגמרא (שבת י"ב ע"ב) מביאה מעשה עם רבי ישמעאל 'פעם אחת קרא ובקש להטות. אמר, כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. רבי נתן אומר, קרא והטה וכתב על פנקסו 'אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה'. אמר רבי אבא, שאני רבי ישמעאל בן אלישע, הואיל ומשים עצמו על דברי תורה כהדיוט'. אומר הרב, שהוא מבטיח שכתב על פנקסו 'בלי נדר', שאולי ישכח. ובאמת אדם גדול כמו רבי ישמעאל בן אלישע לא ישכח. וקצת קשה, שהרי ידוע שאם אדם עשה עברה שחייב עליה חטאת יקרא פרשת קרבן חטאת, ואם כן למה לא קרא פרשת חטאת במקום להתחייב בו עתה שאין עדיין בית המקדש? ועוד, שהרי יש אפשרות להתענות וכמו שאומר האר"י לעשות תנ"ה תעניות? על זה אומר שהכל כעין קרבן, אבל

